

016. Tweede groot Oostkapels dictee (auteur: Guusje Bogaert)

Geen dierder plek (2)

Verscheidene theorieën, zowel etymologische als topografische, over het ontstaan van Zeelands hoofdstad Middelburg, de crème de la crème onder de Zeeuwse steden, voldoen thans niet meer.

Neen, op historische gronden verklaart men nu de naam der stad als de 'Middel-burg', gesitueerd tussen twee andere 'burgen', namelijk Souburg ten zuiden en Domburg ten noordwesten ervan en zo gezamenlijk deel uitmakend van een versterkingsstelsel uit de Karolingische tijd, indertijd opgericht tegen de stalen Noormannen.

Het door seculiere geestelijken gestichte, aan de H. Maria gewijde klooster, tot abdij uitgebreid door de premonstratenzer orde uit Antwerpen, vormde de basis voor de expansie en de exceptionele positie van Middelburg als handelsstad.

Het oudste bewaarde stadsrechtprivilege, een Vlaams-Hollands cadeau daterend van 1217, was illustratief voor de staatkundig dualistische positie van Middelburg en te allen kant werden de grondslagen gelegd voor Middelburgs ontplooiing in de loop der volgende eeuwen.

De uitbreiding en verfraaiing van het abdijcomplex door de norbertijner monniken, het geprivilegieerde stapelrecht van onder andere wijnen uit Frankrijk en laken en wol uit Engeland, de alleengeldigheid der katholieke geloofs- en levensleer zorgden voor een economische en culturele bloei zonder weerga.

Door de unieke ligging op het punt waar de toenmalige Europese scheepvaart- en handelswegen elkaar kruisten, maakte de Arnestad deel uit van de Scheldedelta Brugge-Antwerpen-Bergen op Zoom en dat verklaart enerzijds het universele en internationale karakter van de stad en anderzijds de Vlaamse invloed zowel op de bevolking als op architectonisch terrein.

De belichaming van de Vlaams-Hollandse samenwerking is het schitterende gotische stadhuis en het waren telgen van de illustere familie Keldermans die gewerkt hebben aan zowel de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal van Antwerpen als aan Middelburgs briljante stadhuis.

Maar de monopoliepositie der katholieken ging wankelen; de eerste plakkaten tegen personen 'besmet met lutherije' werden aangeplakt, de Beeldenstorm liet ook Middelburg niet onberoerd en de gevreesde inquisiteur met exorbitante Spaanse eisen verscheen ten tonele.

In 1574 namen de troepen van Willem van Oranje, aangevoerd door onder anderen de legendarische Joos de Moor, de stad Middelburg in en ruïneus voor de stad was het verlies van veel van haar privilegiën ten faveure van de Hollandse hanzeaten.

Maar Middelburg herrees, als een feniks uit de as! Niet alleen door de val van de sinjorenstad en de afsluiting van de Schelde, waardoor veel kooplieden zich metterwoon in Middelburg vestigden, maar mede door de oprichting van de Oost- en West-Indische Compagnie met alle daaruit voortvloeiende activiteiten, beleefde de stad een tweede periode van grote bloei.

En op dat hoogtepunt verschijnt te Middelburg Jacob Cats, allereerst als stadsadvocaat, later als stadspensionaris. Voor juristen was er toen volop werk ten gevolge van de oorlogsomstandigheden en de ingewikkelde processen van 'fugitieve en gefailleerde personen'.

Cats dicht over Middelburg:

“De stad om dese tijt, als wonder welgelegen,
Was toen van alle kant met veelderhande zegen
Verrijkt door groot beslag en neering uyt de zee.
Veel winckels in de stadt en schepen op de ree”.

De Hollandse steden worden echter steeds machtiger, de positie van Middelburg is tanende en de stad verwordt ten slotte tot een tweederangs provinciestedje. Het bombardement op Middelburg in mei 1940 lijkt de stad de doodsklap te geven.

Maar bezie het Middelburg van heden! Fraai gerestaureerd van de aangerichte vernielingen en in het rijke bezit van elfhonderd monumentale, beschermde panden. Met een inwonertal van veertigduizend speelt Middelburg weer een kapitale rol in de Groot-Europaconstellatie en het wenst zich geenszins over te leveren aan het wat morbide fin-de-sièclegevoel dat van oudsher kenmerkend is voor de overgang naar een volgende eeuw.

Jacob Cats moet een vooruitziende blik hebben gehad toen hij, Nederlands grootste zedenmeester, dichtte:

“Bedenckt dit, Zeeuwsche jeucht, en weeghet int bijzonder;
Al wat u lant besit, dat is een eygen wonder;
In alle rijck gewas sijn uwe velden schraal,
Ghij noch, die niet en hebt, die hebtet altemael”.